RUTTKAI OTTÓ

Újfajta ***stúdiószínpad***

Kísérleti színházat sokféle módon lehet csinálni. A Madách Színház stúdiója úgy jött létre, hogy Sarkadi Imre Oszlopos Simeon című drámáját stúdió-előadásban vittük szín-padra. Joggal kérdezhetné valaki, hogy mi volt ebben kísérlet? Hiszen Sarkadi Imre nem volt kezdő drámaíró, több darabját éppen a Madách Színház játszotta, a szerepeket nem kezdő színészek, hanem színházunk vezető művészei alakították.

Mi úgy gondoljuk, e kísérletnek kétféle célja volt. Vannak olyan darabok (magyarok is), amelyek speciális mondanivalójuk miatt csak a közönség egy bizonyos rétegét vonzzák, de olyan izgalmakat rejtenek magukban, ami indokolttá teszi színpadra állításukat. A másik kérdés az volt, hogy lehet-e Budapesten szombat éjjel, az esti előadás befejezése után szín-házat játszani. A próbatermünkben létesített stúdiószínpad ugyanis technikai és közönség-ellátási lehetőségeivel csak erre adott módot.

Már a próbák alatt érződött, hogy itt valami rendkívülivel állunk szemben. Nemcsak a mű bizarrsága, hanem a körülmények különlegessége miatt is. A szokatlanul kicsi színpad, a nézőtér közelsége, a helyiség akusztikai viszonyai mind csak fokozták a felkészülés lázát. A bemutató azután izgalmas felfedezést adott rendezőnek, színésznek. A közönség és a színészek szinte rituális áhítatában folyt le nemcsak a premier, hanem a teljes előadás-sorozat is, amelyet meg kellett szakítanunk a táblás házak ellenére, mert ideiglenes színházunk időközben tűz- és életveszélyessé vált.

Be kell azonban vallanunk, hogy kísérletünk nem mindenben váltotta be reményeinket, több ponton zsákutcába vezetett. Hiába látogatta a közönség az előadást felemelt helyárak mellett is, hiába állapíthatjuk meg, hogy érdemes lenne éjszakai előadásokat tartani, meg-oldhatatlan az amúgy is túlterhelt színészek éjszakai foglalkoztatása és honorálása (az Oszlopos Simeon előadásait csak a művészek önfeláldozó munkájával lehetett megtartani, s ezt újabb bemutató esetén erkölcstelennek éreznénk). Megoldhatatlan továbbá az előadások sorozatának biztosítása is, hiszen kizárólag szombaton játszottunk, s a „Nagy Madách" és a Kamara-színház előadásainak egyeztetése miatt néha több hetes vagy több hónapos kieséssel kellett számolnunk.

A stúdiószínpad működését ideiglenesen meg kellett szüntetnünk, de nem hagyott nyugton bennünket az a gondolat, hogy valamilyen formában megújítsuk tevékenységét. A magyar dráma ügyének szolgálata késztetett erre, világos volt, hogy ebben az irányban lehet csak továbblépnünk. A teljesség igénye nélkül is megállapíthatjuk, hogy Görgey Gábor, Hubay Miklós, Karinthy Ferenc és mások egyfelvonásosai színpadi bemutatóra várnak. Tudomásunk szerint Szakonyi Károly, Mándy Iván, Boldizsár Miklós és még sokan mások is szívesen írnának egyfelvonásos művet stúdiószínpadunknak. Kérdés: vajon nem kellene-e néha kül-földi egyfelvonásosokat, esetleg egész estét betöltő magyar műveket is előadnunk.

Hangsúlyozni szeretnénk, hogy *elsősorban a magyar egyfelvonásos otthonának tekintenénk a stúdiószínházat.* Az előző kísérlet nyilvánvalóvá tette, hogy *csak* szombat éjjel képtelenség ami viszonyaink között játszani. Ma már folynak a műszaki előkészítés munkálatai, és minden reményünk megvan arra, hogy 1969 szeptemberében vagy októberében este 7 órakor is kezdődhetnek az előadások. Sikerült különválasztani a „közönségfogadó helyiségeket" (bejárat a kapu alatt, büfé, ruhatár stb.) a nagyszínháztól. Megfelelő hangszigeteléssel zavartalanná tudjuk tenni az egyidőben két helyen folyó előadásokat.

Újszerű, ki nem próbált módszerrel is kísérletezünk. Azt szeretnők, ha mindegyik egyfelvonásos önálló életet élhetne. Elképzelhető ugyanis, hogy egyik nap A, B és C egyfelvonásost játsszuk; egy más napon A és C kerülne színre; egy harmadik napon csak B vagy csak A; továbbá, hogy A és C siker, B nem az, és egy bizonyos idő után felkészülünk D, F egyfelvonásosok előadására, amelyeket A, D, F vagy C, F összetételben játszunk el a szereposztási lehetőséghez és természetesen a közönségigényhez igazodva. Elképzelhető továbbá az is, hogy a Kamaraszínházunkban régebben sikerrel játszott egyfelvonásos itt folytassa tovább életét. (Pl. a Duna-kanyar, Karinthy Ferenc műve.)

Mindegyik egyfelvonásosra tíz forintos egységáron árusítanánk a jegyeket. Milyen lehetőségeket rejt ez még magában ? Elképzelésünk szerint Budapesten sokan vannak, akik szívesen megnéznék egyik vagy másik darabot, de csak este 9-ig érnek rá, vagy 9-re tudnak csak színházba menni. Akkor csak arra vagy azokra az egyfelvonásosokra váltanak jegyet, amelyek megtekintésére elfoglaltságuk lehetőséget nyújt. Talán nem tévedünk, ha azt hisszük, hogy ez a szokatlan és a világon talán még sehol sem próbált módszer érdeklődőket vonz a színházhoz, olyan igényeket is kielégít, amelyekre eddig nem gondoltunk.

Szeretnék egy pár mondat erejéig utalni olyan szakmai izgalmakra is, amelyeket ez a kísérlet kiválthat. Először arra gondolunk - és erre már a bevezetőben is kitértem -, hogy művészeink fejlődését elősegítené a stúdiószínpadi munka. Felvetődik persze a túlterheltség veszélye is. Ezzel számolnunk kell. De a veszély körültekintő gondossággal elkerülhető, és nem lehet akadálya ennek a véleményünk szerint sok gazdagodást jelentő kísérletnek. Ez a módszer bizonyos fokig csillapítja a művész szerepéhségét, és továbbcsiszolja a nem foglalkoztatott színészek tehetségét. Az egyfelvonásos mint műfaj a maga sűrítettségével olyan rendezői, színészi megoldásokra késztet, amelyekhez hasonló hosszabb lélegzetű daraboknál alig jelentkezik. Színészeink, rendezőink fejlődésében szinte nyomon követhető, hogyan gazdagította „nagy" színpadi alkotásaikat az egyfelvonásosban szerzett speciális élmény-anyag és tapasztalat.

Szeretnénk, ha a magyar dráma műhelyévé tudnánk tenni a stúdiószínpadot. Számos magyar író jelentkezett és jelentkezne ezután is rövidebb lélegzetű darabbal; bemutatásukkal több lehetőséget tudnánk biztosítani a magyar drámának, mint nagyobb kockázattal, nagy költségbefektetéssel dolgozó „nagyszínházaink". Érdemes elgondolkozni azon, hogy vajon nem vonható-e valamilyen párhuzam a hazai novellairodalom és az egyfelvonásos irodalom között. Vajon nem vár-e színpadi megjelenítésre jó néhány olyan novella, amely egész estét betöltő változatban erőszakolt és ezért sikertelen lenne? Talán „megér egy misét" ennek megvitatása.

Kétségtelen, hogy a világszínházban erőteljes érdeklődés érzékelhető az egyfelvonásos iránt, és talán a magyar dráma éppen az egyfelvonásossal törhet be az európai és világszínpadra. Nemrég értesültünk róla, hogy Karinthy Ferencnek a Madách Kamarában bemutatott *Négykezesét* Vittorio Gassmann tűzte műsorára és Karinthy-egyfelvonásosokat próbálnak az Egyesült Államokban is. Hubay egyfelvonásosát *(Ok tudják, mi a szerelem)* sugározta a varsói televízió és hatszor tűzte műsorára a római rádió. *A Felismerés és búcsút* a moszkvai TV, más Hubay-egyfelvonásosokat a kölni rádió sugárzott.

Az a célunk, hogy a stúdiószínházzal új műhelyt teremtsünk, s ezzel is hozzájáruljunk színházművészetünk színesedéséhez, a magyar dráma továbbfejlődéséhez és a viták színpadi továbbfolytatásához.